

20×3×2 cm méretű rudat. Ez jelképezi a „mágnesrudat”. Egyik felét kékre (északi vége), a másikat pirosra festjük. A rúd két oldalán a szélesebbik lapjának közepébe 8 cm hosszú, 3–4 mm széles rést fúrészélünk. Ezen a résen vezet át a forgó nyíl (mutató) tengelye. A forgó nyilat a tekercs görbületének megfelelő alakúra vágjuk ki vékony lemezből. Erre a célra konzerves doboz bádoggját jól fel lehet használni. A tengelyet 14 cm hosszú és kb. 2 mm-es drótból készítjük. Ennek felső végére forrasztjuk az ív alakú mutatót. A tengely közepére 4 cm átmérőjű körlapot forrasztunk, amelynek egyik oldalára kék festékkel É betűt, a másikra piros festékkel D betűt festünk. A mutató forgatása végett a tengely alsó részére 3–3,5 cm átmérőjű csigakorongot erősítünk úgy, hogy a tengely vége a korongból 1,5 cm-re nyúljon ki. Ezt a tengelyvéget az alapdeszkába fúrt lyukba állítjuk. A lyukba esetleg egy kis bőrszegecsot süllyeszthetünk csapágy gyanánt. A felső rögzítés úgy történik, hogy a tengelyt kis drótkarikával kapcsoljuk a tekercs szélső menetéhez. Ebben a kis karikában a tengely könnyen mozogjon.

A mutató nyíl forgatása a mágnes mozgatásával együtt történik. Erre a célra a tengelyre erősített csiga egyik oldalához kis szeggel vékony gumiszálát, az ellentétes oldalra pedig vékony zsineget erősítünk. Ezek ellenkező irányban csavarodnak a csiga peremére. A gumiszál másik végét az alaphoz rögzítjük, a zsineget pedig egy körülcsavarás után a mágnest helyettesítő rúd alsó lapjához szegezzük. A rúd mozgatásához egy kis vályút készítünk. A rúd méretének megfelelő szélességű és kb. 7 cm hosszú, 2,5 cm magas farudat vágunk ki, amelynek két oldalára két fémlemez szegezünk. E két lemez között csúszik a mágnesrúd, amelynek végére vékony fémlemezről egy fogantyút is teszünk. A csigakorong 180 fokos fordulatának biztosítására egy hosszabb szeget ütünk a korong peremébe, amely az alapdeszkába ütött szegnek ütközik. Amikor a mágnesrudat kihúzzuk, a zsineg elforgatja a korongot, és ugyanakkor a gumiszál rácsavarodik a korongra és megfeszül. A visszaengedésnél, vagyis a tekercsbe való betolásnál a megfeszült gumi forgatja vissza a korongot és vele együtt a mutatót. A mágnes É végének betolásakor a forgó nyíl az óramutató járásával ellenkező irányban mutat, a tengelyen levő körlapon É betű jelenik meg. Ez jelzi, hogy a tekercs felőlünk levő végén északi pólus alakul ki. Az É pólus kihúzásakor a mutató nyíl 180 fokkal elfordul, iránya megegyezik az óramutató járásával, a D betű jelzi a tekercs pólusainak felcserélődését. A mozgatást többször megismételve, a szabályban foglaltak jól rögzítődnek a tanulók emlékezetében.

Az eszközök készítésének leírását a következő számokban folytatjuk.

Kubinyi Zoltán
főiskolai adjunktus

HOGYAN HASZNÁLJA FEL AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TÖRTÉNELEMTANÁR A „MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉT”?

(Gondolat Könyvkiadó 1964. I–II. 626, 654 oldal)

Elsősorban a művelt közönség történelmi érdeklődésének kielégítése volt a szerzők—szerkesztők célkitűzése e kétkötetes munka megjelentetésével. Hogy mégis a szaktanárok szemszögéből vesszük vizsgálat alá e könyvet, annak fő oka az, hogy marxista szellemű összefoglaló történelmi munka ilyen terjede-

lemben és mélységben hazánk történetéről eddig még nem jelent meg. Éppen ezért örömmel olvastuk és forgatjuk, mert mindennapi munkánkban hathatós segítséget nyújt nekünk mind a felkészülésben, mind a tanításban egyaránt.

A legelső nagy segítség az, hogy hiánypótló

mű lévén modern, marxista szemléletével, a marxista történetkutatás legújabb eredményeinek összegezésével a nevelői könyvtárakból legtöbb esetben hiányzó részmunkák eredményeinek összesítését tartalmazza az egyes korszakokról, s ezt is a tárgyalat témát legjobban ismerő történetkutatók tollából kapjuk. Amire a sok időt igénylő gyakorlati munka végzőjének erejéből nem futja, azt itt össze-sítve találhatja meg az olvasó akár régi képzettségű, akár friss diplomás tanár legyen is az. Különösen az előbbieknél mond igen sok újat az eseményeknek marxista feltárása, az európai távlatba beállított hazai politika összefüggéseinek bemutatása, a dolgozók érdeke szempontjából vett bírálata, és a történelmi hősöknek marxista szemléletű értékelése megannyi újdonságot jelent. Ezeket az eredményeket tanításunkban mellőzni a korszerűségről való lemondást jelentené, s oktató-nevelő munkánk eszmei-politikai hatékonyságát tenné kockára. A szerkesztői előszó maga is jelzi, hogy a kitűzött célokat a szerzőknek még nem sikerült maradéktalanul megvalósítaniuk, hiszen egy, a szakmai beavatottnak szánt összefoglaló történelmi munka megjelentetése még a jövő feladata. Nekünk a realitásokkal számolva azt kell megvizsgálunk, hogy ami már megvan, miképpen hasznosítható az általános iskolai történelemtanítás szempontjából.

Fejtegetésemet három kérdésre szűkítettem. Legelőször is a tartalmi kérdést tárgyalom, hogy mireféle újszerű megállapítások ragadták meg a figyelmemet. Azután a formai kérdést vizsgálom, s végül a módszer szempontjából milyen hasznosítható anyagot találhatunk a műben az általános iskolai történelemtanítás szempontjából.

1. Teljességre nem törekedhettem, hiszen ezt a terjedelme és az idő is korlátozza. Csak az olvasás közben följegyzett, számomra leg-érdekesebbnek tetsző megállapításokat össze-geztem.

Az V. osztály anyagához érdekes adatnak tűnt, hogy Pannóniában a rabszolgák átlagos életkora 20 év volt (I. 16. lapon). Az ősmagyarok életmódjáról szólva a szerző (Székely György) megállapította, hogy a pásztorkodó magyarok előtt nem volt ismeretlen foglalkozás a földművelés sem, hiszen a törökfajú népektől már ezt is megismerhették őseink (I. 30—33. oldal). Tanulóinkat nagyon érdekelteti, s az órát élénkebbé tehetjük, ha a hét törzs nevének mai jelentését felolvassuk (I. 36. old.).

A VI. osztályos anyagunkhoz fontos megállapítás az, hogy a középkori Magyarország történetét nemcsak a magyar nép nyelvi határait véve figyelembe kell tárgyalnunk, hanem akkor járunk el helyesen, ha a Kárpát-medence egészét vizsgáljuk. Ideológiai támaszt

kapunk ezzel a nacionalizmus vádja ellen. A dákóromán elmélet, a kontinuitás kérdésében nyitva hagyja a vitát a kutatók további munkája számára, s megállapítja, hogy Dácia bukása után Erdélyt szláv többség lakta (I. 72—72. oldal). A tatárjárás tanítására föl-készülve fölhasználhatjuk annak részletezését, miért nem indult újabb tatár támadás hazánk ellen (I. 82—83. oldal). A bandériális had-rendszer kialakulásával kapcsolatban a szer-ző érdekes adata az, hogy eddig a bandiera olasz szóból eredeztetttük a bandérium szót, holott már Kézainál többször szerepelt a krónikában „banérium” szó formájában ha-dizászló értelemben. Feltűnő, hogy a kárpát-aljai rutén lakosságnak eredetéről, letelepedés-ről kevés szó esik (I. 97. és 135. oldal). Ugyanakkor eddig szokatlan gyakorisággal hivatkozik hazánk középkori történelmében a cseh népelemre akár mint itt lakó nemzetiségre, akár a kultúrhatásokra akar rámutatni. A huszitizmusról igen hasznos új szempon-tokra hívja fel figyelmünket (I. 119—120. oldal).

Tanításunkban jól felhasználható idézetet közöl a Nándorfehérvár előtti hazai helyzet-ről (Zrednai Vitéz János szavai I. 129. old-al). A Hunyadi János halála utáni antifeu-dális mozgalomról ritkán található adatokat olvashatunk. Hunyadi László értékelése méltó e tragikus sorsot ért Hunyadi-fiú emlékéhez (I. 132. oldal). Hunyadi Mátyás méltatását kissé tompítottnak érzem. A reneszánsz feje-delem képe itt nem bontakozik ki előttünk olyan teljességben, amint azt az eddigi tör-ténelmi munkákban megszoktuk. Mátyás király hadjárataira vonatkozólag általában a pasz-szív védelem taktikáját szoktuk emlegetni. A könyvben viszont summásan csak aktív harc-modorról olvashatunk (I. 137. oldal). A Má-tyás halála utáni korhangulatot igen jól jel-lemző idézet található (Szerémi György sza-vai I. 142—143. lap): „Ne legyen többé olyan urunk, akitől mindig prüszköl és resz-ket a májunk. Még édes ételünket sem fo-gyaszthattuk el nyugodtan atyja idejében”. Ugyancsak jó idézetek találhatók a Dózsa-féle parasztháború leírásában (I. 148—156. oldal).

Szapolyai János jellemzése (I. 164—165. oldal), valamint a Kőszeg ostromához fűződő részletes adatok (I. 166. oldal) ugyancsak színesebbé, érzékletesebbé tehetik tanításun-kat. Különösen ki kell emelnünk R. Várko-nyi Ágnes érzelmektől áthatott stílusú leírásait a várharcokról (I. 174. oldal), a török hódoltsági területek életéről (I. 180—184. old-al), a 15 éves háború eseményeiről (I. 214. oldal). Újszerűen ábrázolja az Illésházi-pőr előzményeit (I. 218. oldal), a hajdúk szerepét a Bocskai-féle szabadságharcban. Részletesen elemzi a Wesselényi-féle összeesküvést (I. 271—273. oldal), a Thököly-felkelés előzmé-

nyeit (I. 273. oldal) és a Rákóczi-féle szabadságharc külpolitikai kapcsolatait. Újdonság volt számomra az a fejtegetés, amellyel Zrínyinek a magunk erejére való támaszkodás gondolatát külföldi forrásokban is kimutatta.

Fráter György (I. 178—180. oldal), Bethlen Gábor (I. 238—246. oldal), Zrínyi, a költő (I. 265—271. oldal), Thököly és Rákóczi jellemzése (I. 273. oldal) a történelemtanár számára biztos eligazítást nyújt egy-egy történelmi hős szerepének reális értékeléséhez, munkássága bemutatásához és a tanulók jellemfejlődését szolgáló nevelői tevékenységhez.

Kissé zavart egy apróság, hogy a számunkra megszokott név, Pozserovác helyett két alkalommal is (I. 332, 333. oldal) Passzarovícot használt a szerző. Ideje volna már végre tisztázni, hogy a magyar nyelvben a hozzánk nem tartozó helynevek magyar megfelelőit tekintésük nacionalizmusnak vagy valamiféle revíziót burkoltan magában rejtő célzatosság-nak. Ki mer gondolni arra, hogy bárki is „visszacsatolni?” akarná Bécsset, amikor Wien helyett következetesen Bécsset emleget? Újságaink, könyveink sem mentesek ettől a hibától, és a bizonytalankodás ezen a téren bántó következetlenségeket szülhet.

A következő szerző (Vörös Antal) pontosan rámutat arra, milyen káros következményekkel járt a rendek önzése az abszolutista királyság modernizáló törekvéseivel szemben tanúsított rövidlátó elzárkózásával; milyen hatással volt az urbárium a Dunántúlon és az Alföldön (I. 370. és a köv. oldal). Nagyon érdekes annak fejtegetése is, hogy miért végződtek kudarccal a felvilágosult abszolutizmus reformtörekvései, és miért nem sikerült egységes birodalmat létrehozni. (Európában már a nemzeti államok kialakulása volt napirenden! I. 372—394. oldal.)

Varga János, a IV. fejezet társszerzője több kérdésben ad felkészülésünkhöz segítséget újszerű adatok és értékelések formájában. Így a napóleoni háborúk utáni gabona-konjunktúra társadalmi következményeiről (I. 407. oldal); a nemzet fejlődés korlátairól és a nyelvi harc ellentmondásosságáról (I. 416. oldal). A Habsburg abszolutista kormányzás egy-egy lépésének taktikai változását rövid külpolitikai kitekintéssel világította meg (I. 449. oldal). Újszerűen harnak a Batthyány-kormány külpolitikai erőfeszítéseinek apró részleteit (I. 509. oldal). A Széchenyi Istvánról (I. 440—442. oldal), Kossuth Lajosról (I. 449. oldal), a Széchenyi—Kossuth-vitáról (I. 456. oldal), és Kossuth forradalmár érdemeiről nyújtott tömör, józan mérséklettel adott jellemzés úgy érzem, méltó értékelése e két nagy államférfiúnak (I. 524—525. oldal). Görgey portréja (I. 530. oldal) túlzástól mentes. Csányi László jellemzése hézagpótló, hi-

szen tevékenységéről történelemlényeink eléggé elnagyoltan szólnak. A Függetlenségi Nyilatkozat értékelése a már teljesen tisztázott kérdések közé sorolhatónak tünteti föl ezt a nagyfontosságú eseményt (I. 541—542. oldal). Kissé szokatlan az a hűvösség és tartózkodó magatartás, amellyel a szerző Bem apó szerepét, jellemzését és a tavaszi hadjáratok eseményeit bemutatja. Régebbi, érzelmi színezetű történelemtanításunk előbbiekkel szemben más hangot használt, ezért szokatlan számunkra ez a tárgyilagos, tényleíró stílus. A szövegdézszmáról szólva véleményem szerint kissé eltúlozza jelentőségét, s döntő tényezőnek állítja be azt a parasztság közömbössé válásában. Talán ahhoz hasonló túlzásnak érzem ezt, ahogyan 10—15 évvel ezelőtti történelemlényeink a Zrínyi-család törökellenes harcait kizárólag a marhakereskedelem hasznának elmaradásával motiváltatták.

A II. kötet az önkényuralomtól napjainkig tárgyalja hazánk történelmét. A feudál-kapitalista fejlődés osztályharcát, a politikai párt-harcok bonyolult szövődéseit, a politikai küzdelmek boszorkánykonyhájának titkait apró részletezettséggel tárták fel a kutatók. A szerzők kicsit bennünket is megintának politizálni, hogyan kell a nép szemével értékelnünk mind az akkori idők, mind a mai politikai események bonyolult szövődéseit. Így a felszabadulást követő idők aktuális sorskérdéseinek megoldására törv kommunista párt szerepének, tevékenységének változásával hozzásegíti az olvasót legújabbkori eseményeink, mindennapi feladataink alaposabb, kritikusabb megértéséhez. Különösen találónak érzem az egy-egy politikusunkról adott jellemzéseket, így báró Bánffy Dezsőről (II. 144. oldal), Kossuth Ferencről (II. 151. oldal), Széll Kálmánról (II. 153. oldal), Tisza Istvánról (II. 159. oldal és a többi helyeken), Gömbösről, Horthyról (II. 404. oldal) és Rákosi Mátyásról adott jellemzéseket (II. 535. oldal), hogy csak a kiemelkedő szereplőket említsem meg.

Tankönyveink eléggé szűkszavúan érintik a felszabadulásunk utáni stabilizáció kérdését. E kötetben (II. 505—508. oldal) eléggé bőven, bár nem teljes részletezettséggel segítséget kapunk önmagunkban is tisztázni ennek a döntő gazdaságpolitikai lépésnek szerepét, megoldási módját.

Csak példaképpen említsem meg, hogy az Októberi Diploma utáni tüntetés színes leírását (II. 48. oldal), valamint az I. világháború előtti napok irodalmi szintű leírását a tanulóknak felolvasásra érdemes szemelvénynek tartom (II. 255. oldal).

2. Ami a forma kérdését illeti, röviden annyit: a szerkesztői előszó is megemlíti, hogy egy ilyen tíz szerzős mű egységes stílusát nehéz biztosítani. Lehet, hogy értékelésben

szubjektív szempont befolyásolt, de a népszerűsítő művekhez legjobban illő stílusának R. Várkonyi Ágnes stílusát állítottam. A történelmi események előadása — főleg általános iskolai fokon — nem nélkülözheti az érzelmi telítettséget. A szerző bármennyire is átértékelte a kuruc kort, a régi művek nemesi nacionalista beállítottságát, mégis érezzük, hogy ezek a sorok a mi népünk történetét öröklítik meg, azokét, akiknek ma is közük van a régi kor minden győzelméhez, vereségéhez egyaránt. A II. kötet szerzői közül Hanák Péter stílusa emelkedik ki szellemes megállapításával, tömör fogalmazásával, magas nyelvi igényességével. A kifejezőkészség fejlesztése az általános iskolai történelemtanár feladata is. Éppen ezért sajnáljuk, hogy több szerző stílusában a mondatátzövdés, a bonyolult szerkesztésű körmondatok megnehezítik egy ilyen népszerűsítő célzatú munka megértését. Különösen az ilyesféle jelzős kapcsolatok, mint például „... a diétához terjeszteni határozott 16 pont” (I. 502. oldal), „... a kibocsátani tervezett tizenkét és fél millió forintnyi bankjegy” (I. 505. oldal) stb. a magyar fület nagyon bántó fogalmazási hibák.

Formai szempontból nagy értéke a műnek a kifogástalan nyomdatechnika. Nevelőink, hallgatóink egyetemi és főiskolai tanulmányaik során túlnyomóan litografált jegyzetből kénytelenek tanulni, amelyekben az írógéppel való írás már magával von tömérdek pontatlan írásképet, amelyek a helytelen írásbeli emlékképek özönével lapról lapra rontják helyesírási készségüket. Ha ehhez még a gépelési és egyéb helyesírási hibákat is hozzávesszük, nem csodálkozhatunk, vajon miért romlik felsőfokú kádereink helyesírási készsége annyi erőfeszítésünk ellenére is. Ez a könyv a felkészüléskor ebből a szempontból kifogástalan jó hatást gyakorolhat az olvasóra, mert szinte a két kezünkön meg tudnánk számolni a korrekter figyelmét elkerülő hibák számát. Ez pedig egy 1200 oldalas könyvnél tiszteletre méltó pozitívumnak könyvelhető el. A címekkel kapcsolatban nem tartom szerencsésnek, hogy az arabs számmal jelzett címeket a terjedelemnek megfelelően például az I. kötet 422—482. oldalig minden oldalon megismétli a tükör bal felső oldalán. Inkább fontosabbnak tartanám a tükör jobb felső sorában jelzett kis címeket a szöveg közé iktatni, mert ez véleményem szerint az olvasó figyelmének ébrentartását jobban szolgálná. A címet szöveg fölött, ha azt nem vastag betűvel írjuk, lassan figyelembe sem vesszük. Kézikönyvnél a 78,5 A/5-ös terjedelem helyett a könnyebb kezelhetőség miatt a 40,5 A/5-öst ajánlanám.

3. Harmadik feladatomnak tűztem ki, hogy a történelemtanítás módszere szempontjából kiemeljem, mik használhatók fel e kétkötetes

műből. Már a tartalmi kérdés tárgyalásakor megemlítettem néhány példát, hogy milyen sok szemelvényt találunk óráink érdekesebbé tétele érdekében. Most a könyv mellékleteinek gyakorlati hasznát szeretném hangsúlyozni. Bevezetőmben utaltam arra, hogy ez a munka az első legnagyobb méretű marxista összefoglalása hazánk történetének. Nem volna e mű a marxista elnevezésre méltó, ha a termelőerők, a termelésben részt vevő alkotó ember munkájának ismertetése nem domborodnék ki a feldolgozásokban. Ennek célját az adott kerekben igyekeztek a szerzők nemcsak szóbeli kifejtéssel, hanem a gazdagon alkalmazott szemléltető eszközökkel is megvalósítani. Véleményem szerint e mű egyik igen nagy értéke a gyakorló tanár számára az, hogy eddig egyáltalán nem szereplő térképeket (hadászati és gazdaságtörténeteket egyaránt), diagramokat, statisztikai ábrákat mellékeltek. Még a szemléltető képek kiválogatásában is az a szándék vezényelhette a szerkesztőket, hogy olyanokat mellékeljenek, amelyek nem mindenütt és könnyen föllelhetők, hanem éppen a nehezen hozzáférhetőket választották ki, amelyek mégis a kitűzött célt, a történeti ismeretek népszerűsítését a legjobban szolgálják. Egy szakmai olvasóközönségnek szánt munkában a szerkesztők minden bizonnyal más képeket mellékeltek volna. Nem lehet feladatom, hogy mind, a közel 400 szemléltető képet, térképet stb. felsoroljam. Így csak néhány, értékelésem szerint nagyon eredeti, s akár órán, akár szakköri foglalkozásokon jól felhasználható mellékletre hívnám föl kártársaim figyelmét. Ilyen például az I. kötet 157. oldalán a mohácsi csata térképábrázolása vagy az I. kötet 216—127. oldalán a 15 éves háború térképe, amely a hadmozdulatok felvázolásával vizuálisan is összesíti és érzékelteti, hogy az országnak mely területeit érte a legnagyobb pusztítás a különböző hadjáratok során. Szívet szorongató érzést válthatunk ki tanulóinkban, ha az I. kötet 268. oldalán levő térképet szemléltetve olvasni is megtaníttjuk őket a hazánk XVII. századi gazdasági és művelődési viszonyait ábrázoló térképről. Szinte fehér folt a legmagyarabb lakta vidék, a Nagyalföld! Ugyanebből a szempontból érdekes összevetni egy másfél századdal későbbi ipari térképünkkel, ami az I. kötet 424. lapján található. Másfél évszázad és szinte alig van valami fejlődés az Alföld ipari képeben a XVII. századihoz képest! Igen jól használható még az I. kötet 499. oldalán levő térkép is, amely az 1848—49-es években ábrázolja, hogy mik voltak a parasztmozgalmak fő indítékai. Hasonlóképpen a parasztmozgalmakról és a munkásmozgalmakról tájékoztat bennünket a II. kötetnek 160. oldalán levő térkép, amely 1849—1914-ig összesíti a mindkét osztálynak különböző osztály-

harcos megmozdulását. A II. kötet 169. oldalán levő „Nyersanyagforrásaink és iparvidékeink 1913-ban” c. térkép az összehasonlítás módszerével felhasználva nagyon sok tanulságot tartalmaz mind az előzményeket, mind a jelen helyzetet véve figyelembe. Igen gazdag a Tanácsköztársaság hadművelleti térképanyaga (II. 329., 333., 337., 340. és a 357. oldalakon).

A diagramok közül csak példaként említtem meg a II. kötet 165. és 170. oldalán levő ábrákat, amiket főlnagyítva szemléltetésül ügyesen értékesíthetünk óránkon az elméleti tételek megmagyarázására. Ugyancsak felhasználhatónak tartom a II. kötet 171—173. lapján levő fejlődési grafikonokat vasúthálózatunk, szántóföldjeink, terményeink, állatállományunk helyzetéről.

Mivel a történelem komplex tudomány, így ez a munka sem mellőzhetette az egyes korszakok művelődéstörténeti anyagát. Irodalmunk közéleti jellegű volt a múltban, és az a jelenben is. A lélek mérnökei, az írók és költők egyúttal hadak hazánk minden fontos eseményével, és aktív szerepet vállaltak a népünk történetének formálásában. Éppen ezért nem meglepő dolog az, hogy az egyes részletek feldolgozói a költészetből vett idézetekkel, íróink, irodalmi irányzataink, a színház, zene és a művészetek ismertetésével tették teljesebbé a kör politikai eseménytörténetét.

Sok történeti kiadványban hiányolhatjuk a név- és helységmutatót. Ezt a bemutatott munkában megtalálhatjuk. Nagyon hasznos kiegészítése még a műnek a közölt időrendi táblázata is, amiben a tárgyalat szövegrészben meg nem jelölt apró dátumokat is megtalálhatja az olvasó. A szerkesztők ugyancsak értékes bibliográfiai tájékoztatót is közöltek azok részére, akik szakmai továbbképzésüket akarják szolgálni, s egy-egy korszakban részletesebben óhajtanak elmélyedni.

Mindent összevetve: feladatomban nem a mű szakmai tévedéseinek kimutatása, hiányosságainak feltárása volt. Ezt a szaktárgy elméleti kutatói számára fönntartott kötelességnek tekintettem. Néhány megjegyzéssel az általános iskolában működő kartársak figyelmét a tárgyalat műben rejelő értékekre óhajtottam felhívni, amiket felhasználva tartalmasabbá, elmélyültebbé, korszerűbbé tehetjük történelemóráinkat. A „Magyarország története” című munka nyeresége történelmi szakirodalmunknak. Várjuk a nagy összesítést, a milleniumi kiadványhoz és a Hóman—Szekfü-féle kiadványhoz hasonló méretű és a szaktudomány művelőinek szánt, még részletesebb marxista szellemű összefoglalását hazánk történetének.

Dr. Huszka László
metodikus

A TÖRTÉNELEMTANÍTÁS SZAKMŰVELTSÉG-KÖZVETÍTŐ FELADATAI AZ ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLÁBAN*

Az a körülmény, hogy az ún. általános műveltség a szakmai műveltség elemeire épül, szükségszerűen állít a történelemtanítás elé is olyan feladatot, hogy a hagyományos köztörténelem mellett azokból az ismeretekből is közvetítsen, amelyek a szorosabb értelemben vett szaktárgyi műveltség körébe tartoznak, s amelyeknek igazi birtokosai is csak a céhbeli szakemberek lehetnek. Jelen cikkünk e nem jelentéktelen feladatkör egy részletével kíván foglalkozni, éspedig azzal, hogy milyen ten-nivalók hárulnak ebből az általános és középiskolákra.

Mit nyújthat tehát az általános és középiskola a céhbeli szakember műveltségéből, ha a társadalom részéről megnyilvánuló általános műveltség-igénynek meg akar felelni? A kérdésre — mondani se kell — nem könnyű a válasz. Ma még messze vagyunk attól, hogy a társadalom sebes változásokkal újuljon, és éppen ezért még meg sem állapodott igényeit

ebben a vonatkozásban úgy ismerhetnénk, mint, mondjuk, félévszázaddal ezelőtt ismerhették. A tapasztalat és a megfigyelés alapján azonban mégis rámutathatunk néhány olyan ismeretre, amelyet a történelemtanításnak is programjába kell vennie, ha a fenti igényre tekintettel kíván lenni.

Igy például egészen bizonyosan szükség van arra, hogy foglalkozzunk azzal, hogy mi a történelem, mi annak a tárgyköre, melyek a módszerei, mi a szerepe a társadalom életében, hiszen a mai, modern ember sem nevezheti magát általánosnak műveltség anélkül, hogy ezekről a dolgokról valamilyen többé-kevésbé pontos képe ne lenne. Hiszen — és ezt nyugodtan jelenthetjük ki —, amit az ember a humánról tud, azt elsősorban a történelem által tudja. Jelentős előrelépés volna e tekintetben, ha ezekről a kérdésekről — más tárgyakhoz hasonlóan — a tankönyvek is szólnának. Igen hasznos lenne, ha ezeket

* Jelentős segítséget nyerhetnek a kartársak a cikkben tárgyalt ismeretek tanításához a szerzőnek A történelem segédtudományai, forrásai és a történelemtudomány módszere Bp. 1963. c. főiskolai jegyzetéből.